

A DIGITÁLIS BÖLCSÉSZETHEZ KÖZÖS BÖLCSÉSSÉG IS KELL

DOI 10.18135/PG70.2024.21

Most, hogy Prószéky Gábort köszöntjük élete jeles fordulóján, én, aki kevésbé keresem a múltat, mégis visszagondolok valamire, ami minden bizonnyal közös élményünké válhatott. 2008-at írtunk, azok az idők jártak, amikor az ilyen vagy olyan formában mindig jelen lévő bürokrácia nem igazán mutatott készséget arra, hogy a mesterfokú nyelvészeti formálódó oktatásának dolgát megkönnyítse. Kiderült, hogy túl sokféle nyelvészeti szak van. Van elméleti nyelvészeti, van alkalmazott nyelvészeti, van nyelvpedagógia, majd elméleti és alkalmazott nyelvészeti, aztán mindez A-szakon, B-szakon, sőt C-szakon, leginkább vagy-vagy, és intézményenként ugyancsak másként. Az oktatáspolitikusok összeültettek bennünket, talán többször is, hogy egyezzünk meg a palletta egységes formára való szűkítésében. Írtunk, tanácskoztunk, írtunk, majd valami formálisan szűkebb kínálatban meg is állapodtunk, miközben a valóságban minden tanszék folytatta saját adottságai szerint. A debreceni menü különösen sajátosságos lehetett, mivel mi matematikát, logikát és programozást is tanítottunk, sőt még (az akkor felfutóban levő) multimédiát is, mindezt az elméleti nyelvészeti gondolatvilág megtartásával egy számítógépes nyelvészeti vonulattal ötvözve. Azonban mivel nekünk nem volt egy igazán rangot adó A-szakunk, a C-t beszüntették, a B-t pedig egyre inkább tőlünk függetlenül meghatározott szakokhoz kötötték, a korábban igen széles hallgatói meritési bázisunk is egyre szűkült. Míg korábban a hallgatóink legalább fele informatikus volt (az informatika különböző ágaiból érkezve), ami pedig így még az elméleti nyelvészeti iránt vonzalmat táplálni kezdők körét is szélesítette, egyszer csak ott tartottunk, hogy míg a történelmi időkben csupán a Bevezetés a nyelvtudományba c. tárgy oktatásából is megélt a tanszék, az most teljesen elvész.

Ekkor jött a gondolat, hogy – megérezve a még csak eljövendő kor szellemét – jó lenne elindulni egy új irányba: a digitális bölcsészet felé. Ott szükség van mindarra, ami a számítógépes nyelvészeti már meghonosodott, de ez legyen egyben nyitás a kultúra irányába is: digitalizálva megőrizni a szöveges és nem szöveges kulturális emlékeket, kereshetővé, és így egy jóval magasabb szinten megismerhetővé tenni a történelmet, az irodalmat, a művészet dokumentumait; és mindehhez nem kevés nyelvészeti és informatikára, valamint ezeket támogató további diszciplínák bevonására is szükség van. Volt mire támaszkodni: a londoni King's College-ban egy fél évig tanítva élőben tapasztalhattam a digital humanities MA-invenciókból táplálkozó meglétét, továbbá Debrecenből több éven át akkor még különlegesnek számító virtuális környezetben (a Zoom még nem létezett) közös Digitális bölcsészet kurzusokat tartottunk Európa több, szintén vállalkozó kedvű egyetemével, sőt egy közös európai MA-re is pályáztunk (sikertelenül). Hogy a környezet szokja a digitális bölcsészet gondolatát, még egy digi-

tális bölcsészet központot is létrehoztunk a Debreceni Egyetem Bölcsészkarán, bevonva a tevékenységébe a korábban az egymás tevékenységét csak udvarias közelségből figyelő, változatos szakterületekről érkező kollégákat, néhány kurzus tanításának megosztásával még több bölcsész szak fakultatív kínálatát is bővítve.

Ilyen előzmények után került sor a digitális bölcsészet MA szakalapítási és szakindítási pályázatának a beadására. Nem kevés szervezőmunkával sikerült minden formai követelményt teljesíteni (az oktatók szakmai háttere, idegennyelv-tudása, oktatási gyakorlata, ahol szükséges volt – tudományos minősítettsége stb. mind kipipálva), a kar, majd az egyetem is rábólintott, így a pályázat a MAB elé került. A bölcsészek mellett az informatikusok is tárgyalták. Az eredmény: a bölcsészek nem találták elég bölcsésznek, az informatikusok elég informatikusnak. Sőt, az utóbbiak szakvéleménye még azt is figyelmünkbe ajánlotta, hogy az, amit mi szeretnénk megvalósítani, arra már létezik képzés: csak le kell tenni az ECDL (European Computer Driving Licence) vizsgát.

Bármennyire izgalmasnak tűnt is számunkra egy ilyen vezetői jogosítványra invitálni a reménybeli hallgatóinkat, valahogy mégiscsak abban hittünk, hogy ugyanúgy, ahogy a bölcsésznek és a kultúratudománynak is inspiráló lehet egy messzebbre mutató röppályára állító (számító)gépre szállás, ugyanúgy az informatika is alighanem tágithatja horizontját egyébként szemmel láthatóan hódító útján. Az elutasítás után nem lobbizás szándékával, csak egyszerűen véletlenül összefutottam a MAB akkor Debrecenből szolgáló elnökével, akihez még sok évvel korábban mint rektorhelyetteshez fordultam a bölcsészkar egyetlen 52 K-s modemes internetkapcsolatának számláit rendszeresen kiegyenlíteni, és elmondtam neki, hogyan jártunk a digitális bölcsészet MA-beadványunkkal. A válasza lakonikusan, de – mint később kiderült – alapvetően lényeges módon, csak ennyi volt: „Így járnak a magányos farkasok.” Aztán persze ezt közelebről is kifejtette, és tanácsot is adott: keressek partnert, más intézményből.

És itt jön a képbe ünnepeltünk, Prószék Gábor. Gáborral már régóta ismertük egymást, elsősorban a sokunk számára (és Kiefer Ferencnek köszönhetően) legendás bizonyos 13-as szobából, de ugyanúgy Papp Ferencen keresztül is, akinek a számítógép iránt táplált vonzalma (és igen: a saját nyelvészetén keresztül digitális bölcsészeti motivációja) mindkettőnk szakmai pályájára hatással volt. Meg is jelentem egy nap a MorphoLogic székhelyén, és átadtam Gábornak a kisiklott pályázat teljes addigi dokumentációját. Hogy nézze át, és gondolja meg, lehetne-e közösen pályáznunk, a Pázmánynak és Debrecennek együtt. A találkozás eredménye egy olyan beadvány lett, amely miközben alapvonalában egységes volt, szakirányai különbsége hűen tükrözte a két tanszék szakmai specialitásait.

Azonban az újabb beadást meg kellett még hogy előzze annak a két intézmény bürokráciáján való keresztülfuttatása is. Talán ez valamivel könnyebben ment a Pázmánynál, köszönve Gábor mindkét irányú szakmai elismertségének, nálunk azonban felmerült egy váratlan akadály. A Centrum oktatási elnökhelyettese nehezményezte, hogy a pályázat szövegében az első változathoz képest alig talál módosítást. Mivel úgy éreztem, hogy ő ezt szinte nevetlenségnek veszi, gyorsan elővezettem, hogy érdemes

elolvasni a pályázat kísérőszövegét is, amiben válaszolok az előző beadványra kapott (ld. főként az ECDL-t említő, sőt javasló) kritikákra. Végül beadtuk. És nagy örömünkre a MAB is jóváhagyta.

A történet innen már zökkenőmentesen folyt tovább, csak a jelentkező hallgatók számát kellett figyelnünk. A Pázmányra mindig többen kopogtattak, de a lelkesedésből nálunk sem volt hiány. A lelkesedést a csapatépítés is fokozta, hiszen egy ízben még közösen is táborozott a két csapat a Debreceni Egyetem síkfőkúti Alkotóházában. Sem akkor, sem később nem volt hiány az alkotásban, sok lelkes hallgatót indítottunk el a pályáján, egyben közösen hozzájárultunk ahhoz, hogy a digitális bölcsészet már-már bevett gondolattá váljon hazánkban, szülessenek izgalmasabbnál izgalmasabb projektek, és újtjukra induljanak korábban ilyen névvel még meg nem nevezett szakemberek e nem is olyan régen született diszciplína akár újraértelmezésére. Azért annyit meg kellett tanulni: a digitális bölcsészethez közös bölcsesség is kell.

Hunyadi László